

Uanfalten's Indretninger og Betingelser. Erndsel om Bortviisning, og dennes virkelige Paafølgen er det sidste Middel, der anvendes for at gjøre de Uforbedrelige uskadelige for de Dvrige.

De, der kun onste at bivaane enkelte Forelæsninger, betale derfor til vedkommende Lærere 11 fl. for en heel og 5 fl. 30 Kr. for en halv Forelæsnung.

Forstanderen og Lærerne vaage omhyggeligen over de enkelte Elevers Fremskridt, Flid og Opsørel. Ogsaa vil Forstanderen, saavidt det staaer i hans Magt, søge at bringe dem, der have besøgt Institutet og erhvervet sig hans Tilfredshed, i Bei.

Et Par nyttige Foderbærter.*)

Den engelske Turnipsavl vaaser sig ikke ret vel for vort Markbrug, vort Klima og vor Fodermaade. Klimaet er i England fugtigere, Vinteren kommer sildigere og er mildere, Uaar sjeldnere. Turnipsen maa opfodres paa Marken, fordi dens Hjemkjørsel og Opbevaring er for besværlig. Vi holde os saaledes til vore Kartofler. Men burde vi ikke tillige

---

*) Af „Neue Annalen der Mecklenburgischen Landwirthschafts-Gesellschaft.“

dyrke, til Foder, visse Raalarter, saasom Runkelroer og Raalrabi? — Disse Værter fordre en rigere Jordbund, en uisfommeligere Udplantning, og skulle, ligesom Kartoflerne, bearbejdes med Skuffelploven og Hestehakken. Men de have det Fortrin, at deres Høst skeer lettere og sildigere, uden Hinder for andre Markarbejder. Tidlig Frost om Efteraaret, som skader Kartoflerne og gjør deres Bevaring i Kuler betænkkelig, skader ikke hine. Deres Indhøstning udføres hurtigere og billigere; ogsaa er deres Opbevaring lettere, dog kun for en kortere Tid. Hvad der udmærker Raalraben er, at den ikke saa let lider af Frost, kan opdynges i det Frie under tynd Bedækning, ja vel endog i en mild Vinter forblive i Jorden Vinteren igjennem uden væsentlig Skade.

Disse Værter ere vissefælgelig et sundt Foder for Qvæget, og give, ved større Mængde, vel neppe et ringere Quantum Næringsmiddel af lige Areal, end selv de store Kartoffelarter. Men da de udfordre dobbelt saamegen Gødning, saa maa det vel indrømmes, at de store Kartoffelarter i det mindste ere et billigere Foder, hvortil kommer, at hine Værter fordre en bedre Jordbund, hvorfor deres Dyrkning ikke kan blive saa almindelig.

Da Raalrabi og Runkelroer ikke kunne gjemmes saa længe som Kartofler, bør de opfodres i November og December. Men for enhver Landmand, hvem Foderværterens Dyrkning har voldet Indskrænkning i andre Arbejder, anbefale nyknævnte Værter

sig ved deres baade lettere og sildigere, altsaa be-
leiligere Høst.

Kunkelroerne tage tiltakke med en lettere Jord-
bund; de ynde den rige, varme Jord. Raalarterne
lykkes ogsaa paa fede lave Jorder, saadanne, paa
hvilke, naar de ere udtørrede, Kartoffelen lykkes for-
trinligt. Dyrkningen af de nævnte tvende Foder-
væxter kan kun anbefales forsaavidt de opnaae be-
tydelig Størrelse. De Kunkelroer, som man
hiit og her finder plantet i Haverne, kunne være
tjenlige i Huusholdningen, men at dyrke slige smaae
Hvide og Gule Roer til Qvægfoder, er ikke at an-
befale. De plantes gjerne for tæt og for sildigt,
og have i Haver for megen Skygge, imedens de
bør have fri Luft og Soel for at udvikle sig og give
tilfredsstillende Masse af Foder. Saa tidligt mu-
ligt bør de udplantes i Rader, som ere 2 Fod fra
hinanden, for at Jorden kan tilbørligt behandles
med Skuffelploven. — Afarter gives der. Den røde
Bede og den lille gule Art ere ikke at anbefale.
Til Frø foretrækker man de lysrøde, største Roer,
som naae over Jorden.

Frøet lægges betimeligt i Rader paa det rige-
ligt gjødskede Frøbed. I Slutningen af Mai
ville de fremkomne Planter's Rodder have naaet
omtrent 3 Liniers Tykkelse. Med Spaden stikker
man nu Planteraderne iveiret, rykker ikke Planterne
op, men tager dem vaersomt ud af den opspadede
Jord, for ikke at knække Rodderne. Planterne fæt-

tes dernæst ud paa Ugeren, i Rader med omtrent $\frac{1}{2}$ Fods Mellemrum, og i de Huller, som Arbejderen har dannet med en tilspidset Stok, og fæstnes ikke, som Raalen, ved et Tryk fra oven, men Jorden klappes sammen om dem forneden, hvorefter de vandes lidet. De voxer snart til, og trænge ikke saameget til Efterplantning som Raalen, der i tørt Veir let gaaer ud. Jo større Planterne ere, des bedre voxer de frem. Da de udplantes ved Mai Maanedes Udgang, kan Ukrudet i den tørre Aars-tid let bekæmpes ved Skuffelploven, et Redskab, der ei noksom kan anbefales. Hestehakken kan undværes; Bladenes Borttagelse bør ikke finde Sted; Ormene ville nok skaane dem. Jo varmere og tørrere Aaret er, jo bedre ville Runkelroerne lykkes; naar man ikke afblader dem, vedblive de at voxer indtil Udgangen af October, og ville endnu være i den stærkeste Fremvæxt, naar allerede Kartoflerne have ophørt at voxer. Om Efteraaret, men ikke før Octobers Udgang, affjæres Bladene til Foder, med et Snit ved Rodkronen.

Raalrabben, som i tørre Aaringer og naar Raalormene tage Overhaand, lettere mislykkes, og naar de udplantes, ikke voxer saa vel til, bør sildigere bredsaaes paa Frøbedet, og sildigere udplantes. I fugtigt Veir voxer de hurtigere. Deres bedste Væxtperiode indtræder i saadant Veir sildigere, og vedvarer nok længere i milde Efteraar. I vaaude Aargange bære de Prisen for Runkelroerne.

Man kan ogsaa udsætte deres Optagning indtil Vinterens Komme bebuder sig. Paa tørlagte, gjødede Mosejorder, som ere paaførte Sand, lykkes Runkelroerne ikke saa vel som Raalraberne, der her opnaae antagelig Størrelse.

Hvidkaalen giver en større Fodermasse, end Raalrabi og Runkelroer, især naar den aftages nede ved Jorden og Stokken ogsaa skjæres til Opfodring.

Kan man end paa Sand og Mosejord, ved Udtynding og Hynning, bringe Gulerødder til at opnaae betydelig Størrelse, saa er deres Dyrkning dog majsommeligere og deres Høst langt besværligere. Til Qvægfoder i det Store egne de sig derfor ikke saaledes som Runkelroer og Raalrabi, der, ligesom Kartoflerne, let og sikkert kunne oppløies.

Selv de, der dyrke Kartofler til Foder, ville dog sikkert ikke derfor tilside sætte Raalrabi og Runkelroer, men i disse have et billigt og passende Foder i November og December. — I Sædomløbet ville vel de mere majsomme Kartofler spille en betydeligere Rolle; medens derimod de andre Rodfrugter kunne søge deres Plads i Nærheden af Gaardene; og paa de fleste Steder vil det derhos ikke falde vanskeligt, at gjøre Mosejorden stikket for Raalvæxterne ved Jordblanding og Udgravning, især da Jorden ikke ved disse, som ved Kleveren, bliver fjed af at frembære dem, men muligt, vekselsviis med Kartofler, kunne, behørigt gjødskede, bestandigt dyrkes paa samme Sted.

Det synes som om Kartoflerne bedst lykkes paa Jord, som er gjødsket om Efteraaret, og den friske Foraarsgjødning derimod er tjenligere for Kaa og Runkelroer, rimeligviis af den Aarsag, at hine Boxetid er endt i fire Maaneder, medens disse først i fjerde og femte Maaned ere i størst Fremvæxt og da fortære meest Gjødning.

Den større Mængde Gjødning, som disse Væxter fordre, gjengive de rigeligt ved den større Fodermasse. Da de nøies med den Gjødning, som efter Baarsædens Nedlægning bliver tilovers, saa tilbyde de nyttig Anvendelse for denne Gjødning, hvis bedste Kræfter ellers vilde bortdunste i den varme Aarstid.

Jo mere af Halmen, efter først at have tjent til Faarefoder, der anvendes til Strøelse i Qvægstaldene, des større bliver den Gjødningsmasse, vi stedse faae til Raadighed. — Jeg mener, at Faarene formindste Grønsværgjødningen, fordi de, ved at græsses, bedærve Grønsværen; men at de derimod ingenlunde formindste Staldgjødningen, naar Halmen, efterat den har afgivet Næring for dem, stroses under Qvæg og Heste, og ikke, paa gammel Viis, bliver liggende og stimler fordærvet i Faarestalden.

Kaalvæxterne have udentviol, som Foder, en velgjørende Indflydelse paa Hornqvæggets Fordoieseskræfter. — Medens Kartoflerne ved deres Lugt forraade, jeg kunde næsten sige, noget Mistænkeligt,

Giftigt, virke Kaalraberne, og nok endmere Kunkelroerne, forfriskende og styrkende, hvad allerede deres aromatiske Lugt beviser, hvilken jo er Beviseren for Foder:Planternes Ljenslighed. — For Lammene synes især Kunkelroen at anbefale sig.

Da Faareholdet efterhaanden udvides, bør man, efter min Formening, stærke Opmærksomheden for Alt, hvad der kan forøge Foderet og Staldgjødningen, og derved bidrage til Opsparing af Klever og Engshø for Slutningen af Vinteren og Foraaret.

Om Mudder og Mosejord.*)

Førend man i Holsteen og Mecklenborg begyndte at mergle, beskjeftigede dristige Landmænd sig ibrigt med at age Mosejord og Dynd af udtørrede Damme paa Algeren. Man har bemærket, at Mergelen meest forbedrede de med Dynd belagte Steder. Efterat man imidlertid var kommet igang med Merglingen, kom man dog igjen mindre tilbage til Dyndagningen, maaskee fordi man tabte sig i Beundring over Virkningerne af Gipsen, i hvilket man har fundet et saa hurtigt og let Hjælpemiddel, at man derover har tilsidefat den moissommelige, kostbare og ikke overalt passende Gjødsning med Dynd. Dog

---

*) Af Samme.

vilde man maaskee her, ligesaavel som i Schwaben, igjen være kommet tilbage til denne Benyttelse af Dynd og Mosejord, naar Virkningen viste sig ligesaa hurtigt som ved Gipsen, og man var mere sikker paa Udfaldet. Men saa glimrende dette var i enkelte Tilfælde, saa tvetydigt viste det sig i andre, og her standser Praxis, fordi Erfaring endnu ikke har ledet til nogen sikker Theorie.

I forrige Tider troede man ogsaa at man kun med Fordeel kunde bringe det fine Damdynd, der ofte blev optaget med store Beføstninger, paa Algeren, hvor det først skulde udluftes. Udtørrede Vandinger leverede et fortrinligt Materiale, især naar Møddingsvandet var løbet deri. Men jeg mener at Nærgødningen og Møddingsvandet i kort Tid taber sin Kraft ved Vandet, og at det fine Mudder i saadanne Damme havde sin Kraft af de mange Orme og Skaldyr, som og af Affald af Fiske og Insecter. Udluftet Damdynd udmærkede sig ved hurtigere Frugtbarjøren, fordi det var Bolig for den rige Organisation under Vandet, hvilken forraadnede naar den blev udsat for Luften.

Først i nyere Tider har man jævnlig ført Mose- og Torvejord, der er lettere at tilveiebringe, og tillige behøver mindre Udluftning, paa Algerjorden, og især anvendt den til Opløsning af stiv Leerjord, saavel som paa mergelholdig tør Bund. *) Da

*) Paa Leret og mergelholdig Jord har Torvejord, som i Efteraaret blev fjørt i store Bunker paa Algeren og om For-

vi mangle en af Erfaring og Forsøg fremgaaet Theorie over Gjødfning med Mudder, saa maae vi hjælpe os med Formodninger og Slutninger, som Disciple af Gazzari,*) hvis Theorie over Gjødning og dens Varighed vel allerede har gjort sig gjældende hos os.

Ingen troer længere at Gjødningen er en varig Skat, som ikke med Tiden gaaer tabt, naar den ikke benyttes ved hurtig Anvendelse og Brug for Vegetationen. Mosejord og Dammudder, forsaavidt saadant ikke bestaaer af fin udvasket Jord, er Levnungen af den forraadnede Organisation. Dammudderet vil indeholde en større Deel af animalske Levninger end Lørve; og Mosejord, der, forsaavidt den er reen, bestaaer af Vegetabilier, som ikke have gennemgaaet Forraadnellsens Stadier og blive standfede deri ved deres Leie. Dammudderet vil, naar det er tørret og bragt i Forbindelse med Jordstøv, hurtigere understøtte Vegetationen, og ligeledes, i den nye, tørre Tilstand, snarere forraadne, end Lørvejorden, der synes at indeholde Bestanddele,

---

aaret brændt til Aske, viist sig særdeles virksom; og man behøver ikke at frygte for ved denne Fremgangsmaade at tabe i Masse, da de imellem Lørven værende jordagtige Dele vedligeholde Massen.

*) Gazzari har ved Experimenter beviist, at den største Deel af Gjødningen gaaer tabt ved Gjæringen i Bunker, og at den formindskede Masse ikke derfor bliver virksomere; han anbefaler derfor Gjødningens hurtige Anvendelse.

(maaskee Svovlsyre), som modstaae Forraadnelsen; saa at den, efterat den er bragt op paa den tørre Jord og blandet med samme, behøver en endnu længere Tid, inden den, som alle organiske Levninger, endelig opløses og fortæres i det den understøtter en nyere Vegetation. Den almindelige Mening, at Mudder og Løv virke to til tre Gange saalænge paa Jorden som den sædvanlige Gjødning, stemmer meget godt med Theorien over deres Forraadnelse. Dersom Løv og Mudder bringes paa lave og fugtige Jorder, da ville de her mindre understøtte Vegetationen, fordi disse ved deres Beliggenhed hindres i at forraadne; ligesom jo ogsaa de opdyrkede, moseagtige Jorder ere mindre giftige, fordi Forraadelsesprocessen forstyrres ved Syrer; det vil derfor bidrage til betydeligt at forhøje Vegetationen, naar man ved Udtørring, frisk Gjødning og god Dykning beforder Forraadnelsen; hvilket især viser sig ved Kartoffelavl paa saadanne Jorder. Jo mere den Tilstand, hvori Løvejorden bringes, begunstiger dens Udluftning, Opløsning og Forraadnelse, desto kraftigere vil den understøtte Vegetationen og i længere Tid tjene den til Næring. Sandet er heller ikke skikket til at optage Mosejorden og befordre dens Forraadnelse. Dammudderet, som i sig selv lettere forraadner, vil paa Sandjorden forhøje Vegetationen. Mosejorden derimod vil have en mekanisk og kemisk Virkning paa leret Jord, idet den formindsker Leerjordens bindende Evne og selv opløses. Den

mergelholdige Jord vil have mere Gavn af Løvejorden end Sandjorden. Den gode, jævne Middelsjord, som er beriget med Grønsværgjødning, maa hellere undvære Dammudder, Mose- og Løvejord, til Fordeel for Leer- og Mergeljorderne. Naar vi have Valget og Tiden er knap, saa vilde vi først gribe til den tørtliggende Mosejord, som vi da strax kunne anvende, uden at den først behøver at udtørres, og som da vil virke langsommere, men varigere. Gammelt fedt Dynd er vel paa de fleste Steder udtømt, dets Optagelse knyttet til de tørre Aargange og forbundet med mange Beføstninger. Mosejorden derimod ligger mere forhaanden. Vi have mange Mosepletter, der vise sig aldeles ufrugtbare, og dersom med Fordeel kunne benyttes til et længe virkende Gjødningsstof.

Man synes imidlertid endnu ikke i Almindelighed at være kommet fra den Idee, at Dynd absolut skal drages op af Vandet, saa at det maa blive et Slags Bjergværksarbejde, medens dog Høilandsmoser, som ikke saa sjældent gives, tilbyde en ligesaa let Benyttelse som Mergelbanker, og Terrænet bliver derved maastee endog forbedret. Der gives mange Høilandsmoser, som ere fremkomne derved, at Kilderne ere blevne tilstoppede ved den af dem selv fremskudte Jord og have saaledes dannet fugtige Plainer, hvis Vegetation i Aarhundreder er bleven standset ved Kildevandet, saa at dens Levninger danne Løvemoser. Man kan behandle dem

som en let transportabel Møgdynge, og ved Udgravningen maaskee finde en nyttig Kilde.

Rjorsfelen med Mosejord foretages bedst om Efteraaret og i Begyndelsen af Vinteren, da Frostene ikke saasnart trænger ind i den tørre Mosejord, Mosearbejdet ikke saa let afbrydes af Frostene, som Merglingen, og man netop i Frostveir lettest kan komme til slige høitliggende Moser. Vi opsøge ikke den fede Engjord, som kaldes fed, fordi Forraadnelsen deri allerede er begyndt; men den døde Mor, som ikke mere begunstiger nogen Vegetation, fordi Forraadnelsen deri er ophørt, men nu igjen skal begynde i det forandrede Leie. Vi maae aflægge Fordommen imod Ufrugtbarheden af den døde Mosejord, om den end ikke strax bliver virksom. Denne guulagtige eller brunrøde Mor er ufrugtbar, fordi den ikke forraadner; men den vil dog lidt efter lidt gaae i Forraadnelse, naar vi bringe den paa høilændede Leer; eller Mergeljorder, og vil mekanisk forbedre disse Jorder, hvis Bindekraft netop udgjør Modsatningen, og gjøre dem modtageligere for Dyrkning og Gjødning.

Man har foreslaaet at oplægge Lørvejord og Mor i Bunker lagvis med Gjødning, for hurtigere at bringe den i Forraadnelse og gjøre den virksom mere. Dette Forslag synes at være laant af Exemplet fra Hedeegnene. Hedebonden vilde ikke række langt med sin Gjødning, naar han ikke bragte Lyng i sin Stald og blandede den dyriske Gjødning

med Lyngtørst for derved at kunne fordele Gjødningen desbedre paa sine udstrakte Marker, i hvis Sand den desuden let forkuller. I Fladtørstbun-
 kerne befordres Lyngtørstenes Henvisnen, hvorved der dannes en gjødningeagtig Masse, som er let at sprede. Men anderledes forholder det sig med Torvejorden, der, hvis den hurtigt skal forraadne og ved Gjæring blive til Gjødning, kun i ringe Masser maa bringes i Møddingen. Vilde man i store Dyrger bringe den i Forraadnelse ved Gjødning, saa vilde man tilkjøbe sig et saadant Udbytte af Torvejorden med et langt større Tab af Gjødning. Man har allerede gjort Forsøg med saadanne Dyrger, der vare sammensatte lagviis af Gjødning og Torvejord, og skal have bemærket, at Torvejordens Forraadnelse ikke saameget befordredes derved, som den iblandede Gjødning tabte. Med den Gjødning, som var bleven blandet i Torvebunken, kunde et ligesaa stort Areal være overgjødsket, som det, der blev belagt med Torvehobens Compost, og Vegetationen efter denne udmærkede sig endda ikke betydeligt. Slige Torvehobe synes altsaa ikke at lede til Forøgelse af Gjødningsmaterialet, og man vil vistnok give Ageren mere Vegetationsstof, naar man paafører Mosejorden for sig, og anvender Gjødningen, ikke til Mosejordens Forbedring, men til umiddelbar Frugtbargjørelse af Jordsmonet; — naar man ikke betragter Mosejorden som et paa Ageren hurtigtvirkende Gjødningsmiddel, men som

et Middel til i Tiden at understøtte Gjødningen; man sparer da og Omkostningerne ved Blandingen. Kun under visse Omstændigheder kan det være fordelagtigt at sammenkjøre Mosejorden, især naar den er vaad, i større Dyrger, for lettere at kunne, naar den er torret, henføre den hvor den skal benyttes. En Bunte Mosejord vil ikke let gaae i Gjæring eller forraadne, men Udtørringen altid lette Behandlingen.

Er man vant til Gipsets hurtige Virkning, maa man besitte sig paa Laalmodighed, inden man sporer Virkningen af Mosejord; den vil imidlertid ikke udeblive, og vil vistnok gjengjelde de paa Trans- porten anvendte Bekostninger, ved at lette Jordens Bearbejdelse.

Skulde Nogen ville anfille Jagttagelser over Virksomheden af de forskjellige Arter Gjødning, efter deres forskjellige Anvendelse, da har han fortrin- lig Leilighed dertil i Stæderne, hvor den meest for- skjelligartede Gjødning anvendes paa saa mange for- skjellige Maader, og hvor de hyppigste Exempler paa Misbrug, af Mangel paa Sagkundskab, vise sig. Saaledes seer man at store Mæsser af Damdynd med megen Bekostning kjøres paa Enge, som sættes under Vand; at Enge gjødes, som om Vinteren ere udsatte for Døvsømmelse; at store Mæsser af Lørveaske bringes som Gjødningsmiddel paa vaade Enge, ja at denne endog anvendes til at opfylde Lavfald med; at Affald fra Teglbænderier tilligemed